

**Satversmes tiesa par atbilstošu Satversmei atzīst sodīšanu par izvairīšanos no
nodokļu nomaksas par kontrabandas precēm**

2012. gada 18. oktobrī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2012-02-0106 „Par likuma „Par akcīzes nodokli” 33. panta piektās un septītās daļas vārdu „un soda naudu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta otrajam teikumam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 4. pantam”.

Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips (ne bis in idem) nav pārkāpts, ja apstākļi, uz kuriem pamatota abu sodu piemērošana, ir savstarpēji nošķirami laikā un telpā.

Apstrīdētās normas (izceltas tekstā):

Likuma „Par akcīzes nodokli” 33. pants:

„(5) Akcīzes preču konfiskācija par šā likuma vai citu normatīvo aktu pārkāpumiem vai citu normatīvo aktu piemērošana attiecībā uz pārkāpumiem akcīzes preču aprītē neatbrīvo konkrēto personu no saistībām samaksāt nodokli saskaņā ar šo likumu **un soda naudu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”**. Valsts ieņēmumu dienests neaprēķina nodokli un soda naudu par konfiscētajām akcīzes precēm, kas nepārsniedz šādus daudzumus:

1) alkoholiskie dzērieni:

- a) starpprodukti un pārējie alkoholiskie dzērieni – 5 litrus,
- b) alus, vīns un raudzētie dzērieni – 30 litrus;

2) tabakas izstrādājumi:

- a) cigaretes – 300 cigaretes,
- b) cigāri vai cigarillas – 900 cigārus vai cigarillas,
- c) smēķējamā tabaka – 500 gramus;

3) naftas produkti – 40 litrus;

4) bezalkoholiskie dzērieni – 500 litrus;

5) kafija – 20 kilogramus.

(7) Ja persona veic jebkuras darbības ar akcīzes precēm, neievērojot šā likuma noteikumus (tajā skaitā veic akcīzes preču nedeklarētu vai citādu ievešanu valstī, neievērojot normatīvajos aktos noteikto ievešanas kārtību vai neizpildot attiecīgās muitas procedūras, veic akcīzes preču neregistrētu vai citādu ražošanu, neievērojot normatīvajos aktos noteikto kārtību, kādā atļauts ražot akcīzes preces, veic jebkuras citas darbības ar akcīzes precēm, par kurām nav samaksāts nodoklis vai nav iesniegts šajā likumā noteiktais nodrošinājums vai kuras nav marķētas ar akcīzes nodokļa markām saskaņā ar šo likumu), Valsts ieņēmumu dienests bezstrīda kārtībā piedzen valsts budžetā atbilstoši šajā likumā noteiktajām nodokļa likmēm nesamaksātās nodokļa summas ***un soda naudu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”.***

Augstākā juridiska spēka normas

Satversmes 92. pants: Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) Septītā protokola 4. pants:

1. Nevienam nedrīkst no jauna tiesāt vai sodīt kriminālprocesā tās pašas valsts jurisdikcijā par noziegumu, par kuru viņš jau ir ticis galīgi attaisnots vai notiesāts saskaņā ar šīs valsts likumu un soda izciešanas noteikumiem.
2. Iepriekšējā apakšpunkta nosacījumi neietekmē atkārtotu lietas ierosināšanu saskaņā ar attiecīgās valsts likumu un soda izciešanas noteikumiem, ja ir pierādījumi par jauniem vai no jauna atklātiem apstākļiem, vai ja iepriekšējā procesā ir pieļautas būtiskas kļūdas, kas varēja ietekmēt lietas iznākumu.
3. Nevar būt atkāpes no šī panta saskaņā ar Konvencijas 15. pantu.

Lietas fakti

Latvijas Republikas Administratīvās rajona tiesas tiesvedībā atrodas lieta, kuras ietvaros fiziskā persona ir apstrīdējusi Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora lēmumu, ar

kuru personai aprēķināts akcīzes nodoklis tabakas izstrādājumiem, soda nauda un nokavējuma nauda.

Pirms tam persona tika saukta pie administratīvās atbildības par tabakas izstrādājumu kontrabandu, par ko viņai tika noteikts naudas sods un konfiscēti tabakas izstrādājumi. Fiziskā persona vērsusies Administratīvajā rajona tiesā, jo uzskata, ka par vienu un to pašu pārkāpumu ir sodīta divreiz.

Pieteicēja – Administratīvā rajona tiesa – uzskata, ka Latvijas Republikas tiesību normās paredzētajai nodokļu soda naudai ir krimināltiesisks raksturs. Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas izpratnē par krimināllietu varot atzīt arī tādas lietas, kas attiecīgajā valstī netiek uzskatītas par krimināllietām.

Administratīvā soda piemērošana administratīvā pārkāpuma lietā un nodokļu soda naudas noteikšana esot atzīstama par sodīšanu krimināllietā. Līdz ar to tiesa secina, ka apstrīdētā norma paredz personas krimināltiesisku sodīšanu divas reizes.

Savukārt Saeima norāda, ka esot jānošķir administratīvais sods, kas paredzēts par kontrabandu, no soda naudas, kas paredzēta par akcīzes nodokļa nemaksāšanu. Kaut arī abās normās kā tiesiskās sekas esot paredzēts sods, tomēr tās esot piemērojamas diviem dažādiem tiesību pārkāpumu veidiem – kontrabandai un akcīzes nodokļa nemaksāšanai. Tādējādi, apstrīdētā norma nepārkāpjot dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu.

Saeimas viedoklim lielākoties piekrīt arī citas lietā pieaicinātās personas. Citastarp, Finanšu ministrija norāda, ka vienlaikus ar administratīvā pārkāpuma (kontrabandas) izdarīšanu personai rodas arī pienākums samaksāt nodokli par akcīzes precēm.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par principa *ne bis in idem* saturu un vietu konstitucionālo tiesību sistēmā

Satversmes tiesa atzina, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa mērķis ir novērst personas atkārtotu tiesāšanu un sodīšanu gadījumos, kad spēkā stāties nepārsūdzams nolēmums par personas vainu vai arī tā atzīta par nevainīgu. [10].

Ikvienas personas tiesības aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā ir nostiprinātas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā. Taisnīgas tiesas jēdziens ietver divus aspektus, proti, „taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta. [11]

Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process aptver vairākas savstarpēji saistītas tiesības, – piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdztiesības un sacīkstes princips, tiesības tikt uzklausi, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu un tiesības uz pārsūdzību. Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips ir viena no šādām specifiskajām garantijām, kas ir saistītas ar tiesībām uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā. Līdz ar to dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips izriet no Satversmes 92. panta pirmā teikuma. [11]

Par dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa piemērošanu

Satversmes tiesa secināja, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips nosaka tiesības netikt atkārtoti tiesātam un sodītam. Šī norma aizliedz atkārtota procesa ierosināšanu par to pašu nodarījumu. Tomēr ir būtiski noskaidrot tās nozīmi gadījumos, kad persona ar vienu darbību var izdarīt vairākus savstarpēji nošķiramus noziedzīgus nodarījumus. Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips neaizliedz atšķirīgu nodarījumu iztiesāšanu atsevišķos procesos pat tādā gadījumā, ja tie izriet no viena prettiesisku darbību kopuma. [14]

Dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa piemērošanā izšķirošā nozīme ir faktiskajiem apstākļiem, uz kuriem tiek balstīta abu sodu piemērošana. Tādējādi no visiem nodarījuma sastāva elementiem būtiskākā ievēriība ir jāpievērš tieši nodarījuma objektīvajai pusei, t.i., personas uzvedības ārējai izpaušmei. [15.2]

Faktiskie apstākļi, kas tiek ņemti vērā, piemērojot administratīvo sodu par kontrabandu, ir tas, kādā veidā ir izpaudusies personas prettiesiskā darbība, mēģinot pārvest preces pāri valsts robežai. Šie apstākļi ir konstatējami konkrētā brīdī, tas ir, brīdī, kad persona pārved vai mēģina pārvest preces pāri valsts robežai. [15.2]

Savukārt akcīzes preču ieviešanas brīdī personai rodas pienākums samaksāt par tām akcīzes nodokli, neatkarīgi no tā, vai ieviešana ir notikusi tiesiskā vai prettiesiskā kārtībā.

Valsts ieņēmumu dienests ir norādījis, ka administratīvā procesa ietvaros, kad persona tiek sodīta par kontrabandu, tā tiek informēta par pienākumu samaksāt akcīzes nodokli, kā arī par nodokļa un nokavējuma naudas aprēķināšanas kārtību. Tādējādi faktiskie apstākļi, kas tiek ņemti vērā, piemērojot likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzēto soda naudu, ir tas, ka persona nav izpildījusi savas nodokļu maksāšanas saistības pret valsti līdz pat nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienai. [15.2]

Tādējādi tiesa atzina, ka apstrīdētās normas nerada dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumu, jo apstākļi, uz kuriem pamatota abu sodu piemērošana, ir savstarpēji nošķirami laikā un telpā. [16]

Satversmes tiesa atzina likuma „Par akcīzes nodokli” 33. panta piektās un septītās daļas vārdus „un soda naudu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”” par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 4. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams arī Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216